

Hapishane ve Suç

Alexander Berkman

Ağustos 1906

Modern yardımseverlik cezalandırma kurumlarının repertuarına yeni bir rol biçti. Eskiden hapisanelerin gerekliliği, yalnızca cezalandırıcı ve koruyucu karakterine dayanmaktaydı, günümüzde bu kurumlarda birincil önemi teşkil eden yeni bir ıslah etme işlevi şekillendi.

Bunun sonucu olarak üç amacın -ıslah edici, cezalandırıcı ve koruyucu- fiziksel kısıtlama araçları tarafından daha az veya daha fazla tecrit edici karakteriyle, spesifik veya daha fazla veya daha belirsiz periyotlarda hapsederek başarılması rağbet görüyor.

Toplum kendi güvenliğini garanti etmek amacıyla suçlu olarak adlandırılan belirli unsurların toplumsal yaşama katılımını tutsak etme araçlarıyla yasaklar. Suçlunun bu geçici tecriti, hapisanelerin koruma işlevini devreye sokar. Karakter itibarıyla tamamen olumsuz olan hapsedme eylemi, gerçekten topluma fayda sağlar mı? Korur mu?

Haydi sonuçlarına biraz bakalım.

Öncelikle hapisane sorunsalının cezalandırıcı ve ıslah edici aşamalarını araştıralım.

Cezalandırmanın toplumsal bir kurum olarak ortaya çıkışının iki kaynağı vardır; birincisi insanın özgür ahlaki muhakemeye sahip olduğu ve dolayısıyla *compos mentis*¹ olduğu sürece davranışlarından sorumlu olduğu varsayımı, ikincisi intikam duygusuyla misilleme yapma. İnsanın özgür muhakemesinin tartışmalı sorusunu daha sonraya bırakarak, cezalandırmanın ikinci kaynağını inceleyelim.

İntikam duygusu saf hayvani bir eğilimdir, birincil olarak karşılaştırılmalı fiziksel gelişimin belirli bir zeka seviyesi ile birleşmesine dayanır. Primitif insan, tabiri caizse kendini kanıtlamanın içgüdüsel arzusuyla veya onun kişiliğine ya da ilgilerine zarar vermeyecek, tehlikeye atmayacak insan ya da hayvan olan saldırganla baş etme konusunda korunma amacıyla kanunu eline geçirmek için, çevresinin koşullarına mecburdur. Kendini koruma içgüdüleriyle doğmuş olan ve varolma ve üstünlük mücadelesiyle gelişmiş olan bu eğilim, ilkel insanla birlikte, canlılık konusunda geliştiği birincil kaynak kadar güçlü ve hatta zaman zaman gaddarlık ve fethetme noktasında da aynı şeyin ötesine bile geçen ikincil bir içgüdüye, öz-sunumun diktelerine dönüşmüştür.

Hayvanlar bile intikam duygusu gösterirler. Tutsaklıkta en yaratıcı yöntemler filler tarafından uygulanmıştır, tehditkar bir gözleyici üzerinde intikam alma hikayeleri, çokça bilinir. Köpekler ve çeşitli diğer hayvanlar da aynı şekilde sıklıkla intikam duygusu gösterirler. Ama insanla birlikte, zihinsel gelişiminin belirli aşamalarında intikam duygusu en belirgin karakterine ulaşmıştır. Barbar ve yarı-medeni ırklarda başkasının -gerçek veya hayali- yanlışlarının öcünü alma pratiği, bireyin hayatında en önemli rolü oynar. Dini fanatizmin karakteri de katılarak özellikle bariz yaralanmaların öcünü almanın babadan oğula, jenerasyondan jenerasyona saldırganın ve onun soyundan olanların kanyla saldırının kökü kazınana kadar devam ettirilmesinin kutsal görevi olan intikam, onlarla birlikte en yaşamsal mesele olmuştur. Bütün kavimler sıklıkla akrabası düşman komşu tarafından öldürülen üyeleri için birleşirler, ve yalnızca maruz kalan kişinin özel ayrıcalığı her zaman saldırganı ölümcül darbeyi vurmaktır.

Kanlı intikam ruhu, belli başlı Avrupa ülkelerinde bile hala çok güçlüdür. Kafkasya'nın yarı-barbarları, Güney İtalya'nın, Korsika ve Sicilya'nın cahil köylüleri, kişisel öç almanın bu pratiğini hala uygularlar; aralarından bazıları, örneğin Çerkesler, bunu oldukça açık bir şekilde yaparlar; diğerleri, örneğin Korsikalılar gizlilik ve güvenlikle yaparlar. Sözde aydınlanmış ülkelerimizde bile kişisel intikam, intikam yemini, sonsuz düşmanlık hala mevcuttur. Güney Avrupa bölgelerindeki mafya tipi gizli örgütlenmelerin ortak noktası bu ruhun ortaya konulmasından başka bir şey değil midir?! Çeşitli şekilleriyle düello yapmanın -silahlı çarpışmadan yumruklu karşılaşmaya- altında yatan ilke doğrudan öç almanın bu ruhudur; bir saldırının veya yaralanmanın intikamını, hayal veya gerçek şekilde; hatta kişinin kanyla alma içgüdüleri. Öfkeli kocayı "onurunu ve mutluluğunu çalan" kişinin canına kastetmeye iten, bu ruhtur. Yaslı akrabasının, genç dulun, öfkeli çocuğun intikamını almak isteyen öfkeli mafyanın; bütün linç-kanunu vahşetlerinin altında yatan, bu ruhtur.

Toplumsal ilerleme, doğrudan ve kişisel intikam pratiklerini kontrol etmeye ve ortadan kaldırmaya eğilimlidir. Sözde medeni topluluklarda birey, bir kural olarak yanlışlarının intikamını kişisel olarak almaz. "Görevlerinden" birisi vatandaşlarının yanlışlarının intikamını suçlu tarafı cezalandırarak almak

¹ Akli başında.

olan devlete “haklarını” devreder. Dahası, vatandaşlarının biricik yasal intikam alıcısı rolünü üstlenmiş, kılık değiştirmiş aynı barbarizme bürünen devletle görüyoruz ki toplumsal bir kurum olarak cezalandırma, intikam almanın farklı bir şeklinden başka bir şey değildir. Devletin cezalandırıcı güçleri organize bir toplumda teorik olarak, yanlış yapılan kişiyle beraber tüm topluma saldırı yapıldığı; “birine verilen zarar herkesi endişelendirir” ilkesine dayanır. Suçlu öfkeli toplumun intikamının alınması, “kanunun majestelerinin haklı çıkması” için cezalandırılmalıdır. Cezanın suça eşdeğer olması gerektiği ilkesi yine cezalandırma kurumunun gerçek karakterini, Tevratçı “göze göz, dişe diş” ruhunu ortaya koymaktadır; neredeyse bütün sözde medeni ülkelerde cezalandırmanın ana ilkesi olarak yaşayan bir ruh: yaşama yaşam. “Suçlu”, saldırısı yüzünden cezalandırılmaktan ziyade toplum tarafından doğası, koşulları, karakteri nasıl görülüyorsa ona göre cezalandırılır; bir başka deyişle suç, tekil saldırıların tahrik ettiği yerel intikam ruhununun şiddetini dengelemek için hesaplanan bir doğanın ürünüdür.

Öyleyse bu, cezalandırmanın doğasıdır. Söylemesi gariptir -belki de doğaldır- ki, Cezalandırıcı kurumların ulaşmak istediği sonuçlarla ulaştığı sonuçlar oldukça zıttır. “Medeni” intikam katliamlarının modern formu, mecazen konuşuyorum, bireysel vatandaşın düşmanıdır, ama toplum düşmanını yetiştirir. Devletin tutsağı, zarar verdiği kişiyi artık düşmanı olarak görmez, tıpkı barbar gibi, zarar verdiği kişinin gazabından ve intikamından korkar. Onun yerine, kendini doğrudan cezalandıran devlete bakar; kanunun temsilcilerini kişisel düşmanı olarak görür. Öfkesini büyütür ve vahşi intikam düşünceleriyle zihnini doldurur. Nefreti onun şansızlığında, yargılanmasında doğrudan sorumlu olan kişilere yönelir - tutuklayan polis, gardiyan, mahkeme, yargı ve yargıç- bu liste böyle uzar ve zavallı talihsiz tamamen bir toplum düşmanına dönüşür. Dahası, cezalandırıcı kurumlar bir yandan toplumu mahkumdan mahkum olduğu sürede korurken, yetiştirirken diğer yandan da toplumsal nefreti ve düşmanlığı yetiştirirler.

Özgürlüğünden, haklarından, yaşam zevkinden mahrum bırakılmış, iyi veya kötü bütün dürtüleri baskılanmış, gurur kırıcı davranışlara maruz kalmış ve sıklıkla insani olmayan sert yöntemlerle merhametsizce disipline edilmiş ve nefret ettiği ve küçümsediği resmi canavarlar tarafından genel olarak istismar ve kötü davranış gören, sefil, genç mahkum, doğduğu güne, onu doğuran kadına, sorumlu olan herkese, sefil durumu için lanetler okur. Gördüğü muameleyle ve hapisanede tanık olmak zorunda kaldığı korkunç manzaralarla vahşileştirilmiştir. Geriye ne kadar insanlığı kalmışsa “disiplin” tarafından kökü kazınır. Sonsuz öfkesi ve hoşnutsuzluğu, sefilliğinin yılları gelip geçtikçe herkese ve her şeye karşı büyüyen bir nefrete dönüşür. Sorunları üzerine düşüncelere dalar ve intikam alma içgüdüleri, belirsiz eğilimleri yavaş yavaş sabit bir kararlılık haline gelen güçlü anti-sosyal içgüdülere dönüşene kadar içinde şiddetle büyür. Toplum onu bir kimsesiz, kendinin doğal düşmanı haline getirmiştir. Kimse ona iyilik veya merhamet göstermemiştir; o da dünyaya göstermeyecektir.

Sonra serbest bırakılır. Eski arkadaşları onu reddeder; eşi dostu onu artık tanımaz, toplum bu eski mahkumu parmakla gösterir, hor görülür, alayla ve tiksintiyle bakılır, güvenilmez ve istismar edilmiş bir kimsedir. Parası yoktur ve bir “ahlaki cüzamlıya” yardım yoktur. Toplumsal bir Ishmael olarak bulur kendini, herkes ona sırt çevirmektedir, ve o da herkese sırtını çevirmiştir.

Hapishanelerin cezalandırıcı ve koruyucu işlevleri kendi amaçlarını mağlup etmektedir. Tamamen faydasız, işe yaramaz olmaktan bile kötüdürler; toplumun menfaatleri için kesinlikle zararlıdır.

Cezalandırıcı kurumların ıslah etme işlevlerinin de diğerlerinden aşağı kalır yanı yoktur. Bütün hapishanelerin -çalışma kamplarının, cezaevlerinin, devlet hapishanelerinin- cezalandırıcı karakteri ıslah edici doğanın bütün ihtimallerini dışta bırakır. Diğer mahkumların suçlarını hesaba katmadan aynı kurumdaki mahkumların rastgele sosyalleşmesi, hapishaneleri gerçek birer suç ve ahlaksızlık okuluna dönüştürmektedir.

İslahevleri için de bu geçerlidir. Bu kurumlar özel olarak ıslah etmek amacıyla tasarlanmıştır, en iğrenç dejenerasyonu adeta bir kural olarak üretirler. Sebebi oldukça açıktır. İslahevleri, sıradan hapishanelerle aynıdır; fiziksel kısıtlama kullanırlar ve tamamen cezalandırıcı kurumlardır, cezalandırma fikri, gerçek ıslahı imkansız kılar. Mahkumun gönüllü isteğinden doğmayan, korkunun -sonuçların ve muhtemel cezalandırılma korkusunun- bir sonucu olan ıslah, gerçek bir dönüşüm değildir; dönüşümün esaslarından yoksundur ve korkunun üstesinden gelindiğinde veya geçici olarak özgürleşildiğinde, bu

sahte dönüşümün etkileri duman gibi kaybolur. İyilik kendi başına gerçekten dönüştürücüdür, ama bu nitelik, genç veya yaşlı tutsaklara muamelede bilinmeyen bir niceliktir.

Geçtiğimiz zamanlarda bir on üç yaşında arka arkaya üç hafta gece gündüz zincirlere vurulmuş, suçu Westchester, New York'taki Muhtaç Çocuklar Evi'nden kaçmak olan bir oğlanın hikayesini okudum. Bu kesinlikle o kurumdaki istisnai bir örnek değildi. O kurumun cezalandırıcı karakteri de istisna değildi. Birleşik Devletler'de dayağın, deli gömleğinin, hücre hapsinin ve "azaltılmış" diyetin zavallı tutsaklar üzerinde uygulanmadığı tek bir hapishane veya ıslahevi yoktur. Gerçi ıslahevleri, kural olarak kötü şöhretli Elmira ıslahevi Tesisleri'nin "ıkna etme araçlarını" kullanmazlar, yine de bazılarında dayak uygulanır, ve açlık ve zindan tamamında kalıcı kurumlardır.

Diñ zihinden ve özgürlükten mahrum bırakılma, ıslahevlerinin cezalandırıcı karakteri ve aşağılayıcı etkisi bir yana, bu kurumlardaki tesisler, durumların büyük çoğunluğunda, bütün dönüşümü imkansız kılar. ıslahevlerinde bile muamelenin ve uygun arkadaşlığın farklı biçimlerine ihtiyaç duyan tutsakların suçlarının karşılaştırılabilir derecesine göre sınıflandırılması için hiçbir girişim bulunmamaktadır. Sözde ıslah okullarında ve ıslahevlerinde her yaşta çocuklar -5'ten 25'e- aynı kurumda tutulur, çeşitli çalıştırılma, öğrenme ve dini işlerde bir araya getirilir ve oyun alanlarında ve yurtlarda birlikte vakit geçirmelerine izin verilir. Tutsaklar çoğunlukla yaşlarına veya boylarına göre sınıflandırılırlar, ama göreceli yoksunluklarına dikkat edilmez. Bu tür metotların absürtlüğü hayret vericidir. Durun ve düşünün. Muhtemelen başlıca kötü kurumların bir sonucu olan genç tutsak, çeşit çeşit ahlaksızlığın arasına koyuluyor, ve dönüşmesi bekleniyor! Ve analar ve babalar bu delilik ürünlerine sıcak bakıyor ve doğrudan destekliyor, ya da sessiz kalarak devletin suçlu yetiştirmesini onaylıyor ve teşvik ediyorlar. Ama insan doğası işte, gündüz olduğuna yemin ediyoruz, zifiri karanlık olduğunu düşünüyoruz; credo quia absurdum est'in² eski ruhu.

Ancak yine de suça batanların masum yoldaşları üzerindeki etkileri üzerinde durmak, bunu büyütme gereksizdir. Ayrıca, ıslahevlerinin iyileştirici olduğu iddiası üzerine de daha fazla tartışmaya gerek yoktur. ABD'deki erkek tutsak nüfusunun %60'ının "ıslahevleri"nden çıkma olduğu gerçeği, bize bu iddiaların geçersiz olduğunu kesin olarak kanıtlamaktadır. Nadir de olsa, genç tutsakların gerçekten ıslah olduğu durumlar ise hiçbir şekilde hapis cezasının ya da cezalandırıcı kısıtlamaların "yararlı" etkisi nedeniyle değil, bireyin doğuştan gelen gücüyle alakalıdır.

Kuşkusuz, insanlığın kaderinde en önemli rolü üstlenmekle birlikte, modern toplumun çeşitli "kazanımları" arasında başka hiçbir kurum yoktur ki, ceza kurumlarından daha erişilemez bir başarısızlık sergilediğini kanıtlamış olsun. Bu kurumların ayakta tutulması için "uygar" dünya her yıl milyonlarca dolar harcıyor ve bir sonraki yıl her seferinde iyileştirmeler için ek ödenekler alınmasına rağmen ortaya çıkan sonuç, kuruluş amaçlarını ilerletmek yerine geriye çekme eğilimi gösteriyor.

Hapishanelerin bakımı için harcanan yıllık para, Mars gezegeninin devlet tahvillerine yatırılırsa ya da Atlantik Okyanusu'nun derinliklerine gömülse, aynı miktarda kazanç ve az zarar getirir. Cezalandırmanın hiçbir biçimi, hapishanenin içindeki ve dışındaki koşullar insanları suça yönlendirmeye devam ettiği sürece, suçun önüne geçemez.

² "Saçma olduğu için inanıyorum" anlamına gelen latince ifade.

Anarşist Kütüphane

Alexander Berkman
Hapishane ve Suç
Ağustos 1906

09.01.2022 tarihinde

<https://barikathaber.org/article/hapishane-ve-suc-alexander-berkman-cev-umut-adnan-aydemir/> 'den alındı.

Çeviri: Umut Adnan Aydemir, Barikat Haber

Çevirenin Notu: Anarşistlerin temel görüşlerinden birisi de hapsedmenin işlevsiz olduğudur. Alexander Berkman bu yazısında hapsedme ve ıslah etme kurumlarının kendi iddialarıyla çeliştiğini anlatır. Hapishaneye bir alternatif olarak sunulan ıslahevlerine dair de tartışmayı derinleştiren Berkman, intikam ruhunun tarihsel gelişimi gibi örneklendirmelerle hapsedmenin kökenine dair görüşlerde bulunur. Kropotkin'le benzer olarak ıslah etme iddiasıyla bireyleri tutsak eden kurumların aslında kendi iddialarının tam tersine anti-sosyal canavarlar ürettiklerini söyler. Berkman'ın bu yazısının günümüzde de aynı şekilde sürmekte olan hapishanelerin özünü anlamamıza yardımcı olacağını düşünüyoruz.

İngilizce Aslı: Prisons: Universities of Crime

tr.anarchistlibraries.net